

MONUSCO UNFICYP NATO MINUSMA UNOCI
migracije rodna ravnopravnost EULEX UNOCI
UNIFIL EUBAM UNAMID EUSEC misije bezbednost
prekogranična saradnja UNISFA UNAMID EUSEC UNOCI
izgradnja institucija mir civilno društvo UNAMID EUSEC UNOCI
EUVASEC UNMIL trgovina EU UNAMID EUSEC UNOCI
humanitarna ljudska prava MINUSTAH
dobro upravljanje EUJUST LEX
EUCAP pomoć UN stabilnost pravosuđe
razvoj OSCE terorizam civili izbori
MINUSTAH UNMISS UNISFA organizovani kriminal
MINUSCA reforma sektora bezbednosti

IZGRADNJA CIVILNIH KAPACITETA NA ZAPADNOM BALKANU - komparativna analiza -

Maja Bjeloš

Impresum

Izdavač:

Beogradski centar za bezbednosnu politiku [BCBP]

Đure Jakšića 6

11000 Beograd

Telefon i Fax: +381 11 328 7226; 328 7334

Email: office@bezbednost.org

Web: www.bezbednost.org

Autorka:

Maja Bjeloš

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

Lektura i korektura:

Tatjana Hadžić Jovović

Dizajn i prelom:

DTP Studio, Beograd

Beograd, april 2017.

Izgradnja civilnih kapaciteta na Zapadnom Balkanu

– komparativna analiza –

Uvod

Tokom poslednjih decenija mirovne misije, koje su se nekada bavile prevashodno vojnim poduhvatima, sve više uključuju i zadatke izgradnje mira. Zbog toga civili u mirovnim misijama, umesto nekada periferne uloge podrške misijama, dobijaju vodeću ulogu i postaju „srce“ savremenih mirovnih misija i operacija izgradnje mira¹ u okviru UN, OEBS-a, NATO i EU. To je uticalo na drastično povećanje broja civilnih funkcija u međunarodnim operacijama jer se pojavila sve veća potreba da budu angažovani specijalizovani stručnjaci i civilna ekspertiza u pojedinim oblastima. Povećanje broja civilnih stručnjaka u misijama prate međunarodna priznanja, pretočena u javne politike, kojima se potvrđuje da su efikasni i blagovremeni civilni kapaciteti neophodni kao podrška nacionalnim nastojanjima izgradnje mira u postkonfliktnim društvima.

Civilne komponente u misijama UN treba da obezbede izgradnju mira i time premoste jaz koji nastaje u periodima između prekida sukoba, pružanja bezbednosti neposredno nakon konflikta i razvojne podrške. Samim tim, civilna ekspertiza obavlja funkcije i sprovodi aktivnosti koje nisu najpodesnije za pripadnike vojske, kao što su, na primer, postkonfliktna rekonstrukcija i sprovođenje institucionalnih reformi. Civilni kapaciteti su, prema tome, ključni za ispunjavanje širokih mandata današnjih misija i obično podrazumevaju jačanje vladavine prava – uključujući u to i pravosuđe, upravljanje zatvorima i pravne reforme; re-

formu sektora bezbednosti – sprovođenje reforme vojske i policije i pravne reforme; poštovanje normi o ljudskim pravima; pružanje podrške uređenju izbornog sistema i sprovođenju slobodnih demokratskih izbora; i druge vrste poslova koji zahtevaju sektorsku ekspertizu. Misije Evropske unije slično su uređene, a upotreba civilnih kapaciteta kao sredstva prilikom upravljanja krizama danas je sastavni deo spoljne i bezbednosne politike EU (ZSBP). Takođe, u okviru operacija OEBS-a i NATO širok spektar civilnih stručnjaka podržava obnovu civilnih institucija u periodu nakon sukoba.

Kontinuirano slanje vojnika i policijskih službenika iz zemalja Zapadnog Balkana u misije UN, NATO, OEBS-a i pod vođstvom EU jasno ukazuje na nameru zemalja u regionu da povećaju svoj angažman u mirovnim operacijama. Međutim, njihov doprinos mirovnim operacijama do sada je bio dominantno vojni, dok je slanje civila u međunarodne misije i organizacije tek u začetku. Svest o važnosti izgradnje civilnih kapaciteta i povećanju angažovanja civilnih stručnjaka u operacijama podrške miru u zemljama Zapadnog Balkana značajno je porasla tokom poslednjih nekoliko godina, prvenstveno zbog izmenjenog bezbednosnog okruženja. Zemlje Zapadnog Balkana suočile su se sa posledicama postojećih sukoba na Bliskom Istoku i u Africi, kao i sa globalnim bezbednosnim pretnjama, kao što su migrantska i izbeglička kriza, terorizam itd., na koje nije bilo moguće odgovoriti vojnim sredstvima. U potrazi za novim rešenjima lokalni političari odlučili su da podrže izgradnju civilnih kapaciteta, što je dovelo do uspostavljanja pravnog i institucionalnog okvira za slanje civila u mirovne misije. Jedan od motiva za ovaj korak je i uverenje da se pomaganjem i podržavanjem izgradnje društva i

¹ U tekstu će paralelno biti u upotrebi termini međunarodne, mirovne misije i operacije.

institucija u (post)konfliktnim zonama predupređuje ili sprečava „prelivanje“ kriza na evropsko tlo. Zvaničnici u zemljama Zapadnog Balkana, posebno u Bosni i Hercegovini i Srbiji, izrazili su spremnost da u skorijoj budućnosti angažuju civilne stručnjake u međunarodnim misijama, ali planski i koordinirano umesto *ad hoc*.

Slanje civila u misije aktuelno je i u kontekstu pregovora sa Evropskom unijom u okviru pregovaračkog poglavlja 31 – zajednička spoljna i bezbednosna politika. Postoji potreba da se dalje ulaže u izgradnju civilnih kapaciteta u zemljama Zapadnog Balkana, što zahteva poboljšanja u ovoj oblasti. Zemlje Zapadnog Balkana usvojile su prvu generaciju zakona koji su omogućili učestvovanje vojske i policije u mirovnim operacijama. Međutim, mnoge zemlje su, radi proširenja međunarodnog angažovanja i učestvovanja civila u mirovnim operacijama, u potrazi za novim zakonskim rešenjima. Dakle, postoji veliki zahtev da se pravni i institucionalni okvir u ovoj oblasti zaokruži, i to izmenom postojećih zakona i izradom seta podzakonskih akata, koji će omogućiti civilima da učestvuju u mirovnim operacijama. Ujedno postoji potreba da se investira u stratešku komunikaciju, koja će biti usmerena ka različitim ciljnim grupama, kako bi se obezbedilo bolje razumevanje i veća podrška za povećanje doprinosa zemlje u mirovnim operacijama. Na kraju, da bi se podržao razvoj javnih politika zasnovanih na znanju, neophodni su kontinuirana edukacija i obuka državnih službenika i eksperata.

U ovom tekstu prikazaćemo sadašnje prakse upućivanja civila u mirovne misije iz zemalja Zapadnog Balkana, nedostatke koje je potrebno prevazići kako bi se povećalo angažovanje civila u međunarodnim misijama i organizacijama, kao i ispitivanje potencijala pojedinačnih zemalja za izgradnju civilne ekspertize. Komparativna analiza zasniva se, pre svega, na analizi početnog stanja u oblasti izgradnje civilnih kapaciteta, koja je sprovedena 2014. godine. Početna analiza stanja civilnih kapaciteta sprovedena je u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Crnoj Gori, Makedoniji i Srbiji, u saradnji sa Institutom za demokratiju i medijaciju (Albanija), Centrom za sigurnosne studije (Bosna i Hercegovina), Centrom za mirovne studije (Hrvatska), Nezavisnim istraživačkim centrom – Analitika (Makedonija), Institutom Alternativa (Crna Gora), Beogradskim centrom za bezbednosnu politiku (Srbija) u saradnji sa Norveškim institutom za međunarodne odnose (NUPI). Rezultati istraživanja predstavljeni su u akademskom časopisu na engleskom jeziku². Početna analiza upotpunjena je podacima dobijenim tokom intervjua i stručnih konsultacija sa ključnim vladinim akterima, kao i analizom sekundarnih izvora, odnosno rezultatima istraživanja u ovoj oblasti. Komparativna analiza obuhvata analizu upućivanja civila u

misije UN, NATO i EU. Iako postoji veliki potencijal za slanje civila u misije OEBS, u trenutku pisanja tekstova autorima nisu bili na raspolaganju podaci o pojedinačnim doprinosima zemalja Zapadnog Balkana, te oni tako neće biti uključeni u ovu analizu.

Kontekst

Priroda sukoba se u poslednje dve decenije fundamentalno promenila. Sukobi su postali složeniji i fragmentisaniji, a međunarodne misije i organizacije raspoređene u konfliktnim i postkonfliktnim područjima morale su istovremeno da obavljaju veliki dijapazon zadataka. Neki od tih zadataka obuhvataju: nadziranje prekida vatre; nadziranje primene mirovnog sporazuma; regrupisanje i demobilizovanje snaga, njihovu reintegraciju u civilni život i uništavanje njihovog oružja; dizajniranje i implementaciju programa deminiranja; povratak izbeglica i raseljenih lica; pružanje humanitarne pomoći; nadziranje postojećih administrativnih struktura; uspostavljanje novih policijskih snaga; verifikovanje poštovanja ljudskih prava; dizajniranje i nadziranje ustavnih, pravosudnih i izbornih reformi; posmatranje, nadziranje, pa čak i organizovanje i sprovođenje izbora; koordinisanje podrške ekonomskom oporavku i obnovi društva, obnovljanje kritične infrastrukture (vodosnabdevanja, električne energije, puteva i mostova, saobraćaja, kao i voznog parka javnog prevoza itd.). Da bi uspešno odgovorile na složene bezbednosne izazove i situaciju tokom konflikata i nakon njih, međunarodnim misijama i organizacijama bila je potrebna civilna ekspertiza, koja može da se bavi svim ovim složenim pitanjima. Budući da su politički lideri na najvišem svetskom nivou postali svesni značaja civilnih kapaciteta u operacijama podrške miru, njihova deklarativna politička volja da se poveća angažovanje civila i poboljšaju civilni kapaciteti u međunarodnim misijama pretočena je u strateška dokumenta i politike.

Ban Ki Mun, generalni sekretar UN, pokrenuo je 2009. proces reforme u okviru UN kako bi se istražila uloga civila u postkonfliktnoj izgradnji mira. U svom izveštaju „Izgradnja mira neposredno nakon konflikta“³, objavljenom 2008. godine, naglasio je značaj uloge koju civilni kapaciteti imaju u postkonfliktnoj izgradnji mira. Da bi dodatno ojačao tu ulogu, predložio je da „se uradi analiza koja bi sadržala obrazloženje i preporuke kako da Ujedinjene nacije i međunarodna zajednica prošire bazu civilnih stručnjaka (roster) radi podrške tokom razvoja države i društva zemljama koje su okončale sukobe“. Savetodavna grupa smatrala je da će civilna ekspertiza posebno biti potrebna u pet ključnih oblasti – pružanje osnovne sigurnosti i bezbednosti, te uspostavljanje

2 Journal of Regional Security, Vol 9, No 2, 2014. <<http://regionalsecurityjournal.com/index.php/JRS/issue/view/7>>

3 United Nations General Assembly. „Peacebuilding in the Immediate Aftermath of Conflict“, 11 June 2009. <<http://www.un.org/en/peacebuilding/pbso/pdf/s2009304.pdf>>

ljanje inkluzivnog političkog procesa, pravde, ekonomskog oporavka i osnovnih funkcija vlasti (UN CIVCAP 2014). U naknadnim izveštajima generalnog sekretara pominje se da bi zemlje sa postkonfliktnim nasleđem mogle da pruže neophodnu civilnu ekspertizu i podršku. Ovo je 2012. godine potvrdila Generalna skupština UN koja „podstiče nacionalne vlade, Ujedinjene nacije i regionalne i subregionalne organizacije da prošire i prodube put civilne ekspertize za izgradnju mira u periodu neposredno nakon sukoba, uključujući u to i one zemlje sa relevantnim iskustvom u postkonfliktnoj izgradnji mira ili demokratskoj tranziciji“.

Evropska unija u bezbednosnoj strategiji – sigurna Evropa u boljem svetu iz 2003. godine⁴ – naglašava da EU treba da nastavi da jača sopstvene kapacitete, čime se potvrđuje politička volja i trud EU da dalje ulaže u civilne kapacitete, posebno u misijama upravljanja krizama. Nova strategija iz 2016. godine nadovezuje se na prethodnu i u njoj se ističe da je neophodno da Unija dodatno poboljša svoje kapacitete kako bi odgovorila na bezbednosne pretnje poput migracija, terorizma, sajber kriminala i sl.⁵ Druge regionalne organizacije, poput Afričke unije, želeći da konkurišu misijama UN u pružanju bezbednosti i izgradnji mira, razvijaju svoj strateški pristup kako bi povećale civilne kapacitete u mirovnim operacijama na afričkom kontinentu. Pored toga, BRIKS zemlje⁶ takođe pokušavaju da povećaju učestvovanje u vojnim i civilnim misijama.

Zemlje Zapadnog Balkana dele iskustvo dugogodišnje tranzicije političkog i ekonomskog sistema nakon sukoba na teritoriji bivše Jugoslavije ili pojedinačnih etničkih i građanskih sukoba krajem devedesetih i početkom dvehiljaditih godina. Kako su ostvarile određeni stepen napretka u postkonfliktnoj tranziciji i izgradnji institucija države, može se pretpostaviti da su zemlje u regionu u prednosti, te bi to stečeno iskustvo mogle ugraditi u svoju spoljnu politiku i na taj način pružiti pomoć ili podršku drugim državama u izgradnji mira na (post)ratnim područjima (Karlsrud and Milosevic 2014: 80). Shodno tome, zemlje u regionu bi se udaljile od dugogodišnjeg imidža „uvoznika“ bezbednosti i približile ulozi „pružaoca“ bezbednosti u mirovnim misijama (Isto).

Glavna prepreka ideji angažovanja civila u konfliktnim područjima, prema mišljenju civilnih stručnjaka, jeste militantno nasleđe zemalja Zapadnog Balkana i uvreženo mišljenje da će oružane snage, odnosno vojska imati puno više prednosti u rešavanju konflikata nego civili (Bosanac 2016). Više se veruje u to, dakle, da vojne snage mogu bolje i učinkovitije da rešavaju konflikte, čime se, zanemaruju ci-

vilni kapaciteti i njihov učinak. Na osnovu dosadašnje prakse država izvesno je očekivati da će države poslati jednog ili dva civila negde u mirovnu misiju, ali je malo verovatno da će države doneti odluku da pošalju kontigent od, na primer, sto civila u neku međunarodnu operaciju, kakva je, na primer, misija u Avganistanu (*International Security Assistance Force – ISAF*). Nasuprot tome, vrlo je verovatno da će kontigent sačinjen od istog broja vojnika vrlo lako biti upućen u inostranstvo (Bosanac 2016). Potrebno je promisliti način razmišljanja, ne samo ljudi koji rade u državnoj administraciji, već onih koji donose političke odluke, i uveriti ih da civili mogu značajno doprineti rešavanju sukoba i izgradnji mira. U suprotnom, priča o civilnim kapacitetima neće zaživeti, jer se u nju ne veruje (Isto). Zalaganje za veće angažovanje civila u misijama ne podrazumeva da oružane snage loše obavljaju svoj posao i da ih treba zameniti civilima. Vojna komponenta u misijama je suštinski važna za prekid oružanog sukoba i za garantovanje lične bezbednosti stanovništva, kao i za stvaranje bezbednosnog okruženja, što je jedan od preduslova za izgradnju društva i uspostavljanje institucija nakon konflikta. Civilna komponenta rada u mirovnim misijama, međutim, mora dobiti veći legitimitet i zemlje Zapadnog Balkana mogu mnogo više nego do sada da urade kako bi unapredile postojeće stanje. Budući da je ovo vrlo politički osetljiva tema, potrebno je na pravi način preneti ovu poruku javnosti. Pokazalo se da za sada lokalnim političarima nedostaje znanja i veština da bi upravljali civilnim znanjima i kapacitetima.

Prema mišljenju civilnih stručnjaka, u ovom trenutku angažovanje civila u misijama nije dovoljno podržano ni finansijski, a ne samo na nivou političkog diskursa. Ukoliko se sagledaju postojeće političke odluke i državni budžet, uočava se ogromna diskrepanca između finansiranja angažovanja pripadnika oružanih snaga i civila u mirovnim misijama. Iznos novca rezervisanog za slanje vojnog osoblja u misije naspram novčanih sredstava izdvojenih za učestvovanje civila u pojedinim državama Zapadnog Balkana veći je čak i do 40 puta. Sličan trend se uočava na svetskom nivou, gde je i dalje dominantno rešavanje konflikata vojnim sredstvima, što prati i povećanje budžeta za odbranu. Drugo, u prethodnom periodu došlo je, usled izbora i promene vlasti, do značajnih izmena u vezi sa određivanjem prioriteta u unutrašnjoj i spoljnoj politici. U poslednjih nekoliko godina u mnogim državama Zapadnog Balkana došlo je do promene političkih elita i zaokreta u politici, što je bitno uticalo na pravac delovanja državnih organa, strateško promišljanje, promene akcionih planova ili odustajanja od usvajanja posebnih zakona. Nove političke vlasti u mnogim državama marginalizovale su temu učestvovanja civila u misijama, poljuljale postojeće strateške odrednice, a da pritom nije postojao veliki prostor za javnu debatu i postizanje nacionalnog konsenzusa o tome u kojim misijama se treba angažovati.

4 <<https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsupload/78367.pdf>>

5 <https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_hr_version.pdf>

6 BRIKS čine Brazil, Rusija, Indija, Kina i Južna Afrika.

Pregled izgradnje civilnih kapaciteta zemalja Zapadnog Balkana

Praksa upućivanja civila iz zemalja Zapadnog Balkana u mirovne misije

Na osnovu dosadašnje prakse upućivanja civila iz regiona Zapadnog Balkana u mirovne misije mogu se izvući sledeći zaključci. Sve države regiona imale su iskustvo upućivanja policijskih službenika u misije UN, EU i NATO (videti tabe-

lu). Civilni su, dakle, bili policajci u civilnoj uniformi angažovani na civilnim zadacima, odnosno poslovima. Na osnovu toga, možemo zaključiti da se razmišljanje o tome ko su civili koji mogu biti poslani u misije i dalje vezuje isključivo za sektor bezbednosti. Hrvatska predvodi u broju poslatih civila u međunarodne misije i organizacije, i ujedno je jedina država koja je napravila iskorak u dosadašnjoj praksi time što je poslala jednog diplomatu, predstavnika Ministarstva vanjskih i evropskih poslova u ISAF u Avganistanu, kao i tri predstavnika pravosuđa u misiju EULEX na Kosovu. U naredom periodu potrebno je napraviti veći funkcionalni iskorak i omogućiti drugim državnim službenicima, osim policijskih, da učestvuju u misijama.

Zemlja	Mandat	Naziv misije	Broj pripadnika	Akteri	Vremenski period
Hrvatska	EU	EUPOL Afganistan	2	policija	
	EU	EULEX Kosovo	16	policija	
	EU	EULEX Kosovo	3	pravosuđe	2009–2011.
	UN	UNFICYP	1	policija	
	UN	MINUSTAH Haiti	5	policija	
	UN	UNMIK Kosovo	1	policija	
	NATO	ISAF Afganistan	4	policija	
	NATO	ISAF Afganistan	1	spoljni poslovi	2005.
BiH	UN	UNFICYP Kipar	9	policija	
	UN	UNMIL Liberija	2	policija	
	UN	UNMISS Sudan	29	policija	
	UN	UNSOM	2	policija	
	UN	UNAMA	1	policija	
Srbija	UN	UNMIL Liberija	6	policija	
	UN	UNFICYP Kipar	2	policija	
	UN	MINUSTAH Haiti	4	policija	
Crna Gora	UN	UNFICYP Kipar	4	policija	
Albanija	UN	UNMISS Sudan	4	policija	
	NATO	ISAF Afganistan	21	policija	2007.
Makedonija	UN	UNMIL	1	policija	2007–2008.

Tabela 1. Pregled upućivanja civila iz Zapadnog Balkana u međunarodne misije (podaci iz 2014.)

Drugo, spoljnopolitički prioriteti zemalja u regionu i uticaj različitih međunarodnih organizacija doprineli su razvoju civilnih kapaciteta. Razvoj civilnih i nevojnih kapaciteta za mirovne operacije jeste obaveza koja proističe iz kriterijuma za učlanjenje u NATO. Stoga je većini zemalja u regionu glavni podsticaj za razvoj civilnih kapaciteta bila upravo želja da budu primljene u NATO. Zbog toga ne iznenađuje činjenica da su civili bili upućeni u NATO misije civilno-vojnom saradnjom (CIMIC) i priključivanjem provincijskim

timovima za rekonstrukciju (PRT). Potrebno je naglastiti da su NATO standardi lakše i brže dostižni nego standardi EU, što je u velikoj meri uticalo na to kako će se države opredeliti. U slučaju Hrvatske, angažovanje u ISAF-u bio je pragmatični prioritet radi ostvarenja višeg cilja – ulaska u NATO. Nakon što je Hrvatska ušla u NATO i politički se opredelila za učlanjenje u EU, uočen je trend smanjenja vojnog i civilnog osoblja u UN misijama zbog Evropske unije i njenih misija. Nasuprot tome, Srbija na osnovu političkog

opredeljenja da postane član EU i vojne neutralnost teži prvenstveno tome da poveća svoj angažman u misijama UN i EU, što je slučaj i sa Bosnom i Hercegovinom.

Pored evroatlanskih integracija, važan podsticaj za slanje civila u mirovne misije predstavlja i razvojna saradnja. Republika Hrvatska je nakon ulaska u EU prvi put postala donatorska zemlja, nudeći razvojnu pomoć i civilnu ekspertizu zemljama u regionu, ali i bliskoistočnim, azijskim i afričkim zemljama, u kojima je bila prisutna posredstvom međunarodnih vojnih misija ili u kojima ima interes da bude prisutna. Na osnovu analize utrošenih sredstava razvojne pomoći iz 2012. godine, stiče se utisak da je jedan od spoljnopolitičkih ciljeva Hrvatske da bude prisutna u regionu Zapadnog Balkana i da svoju pomoć, kao i civile, šalje pre svega u Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i na Kosovo, a potom i u druge zemlje gde je već bila vojno angažovana (Bosanac 2014: 3). S obzirom na to da većina zemalja Zapadnog Balkana još izvesno vreme neće biti u prilici da pruža razvojnu pomoć drugim državama, civilni iz ovog regiona mogu biti angažovani kroz razvojnu pomoć i saradnju drugih zemalja.

Uzme li se u obzir ukupan broj civila koji su učestvovali u misijama, može se uočiti da je on nesrazmerno mali u odnosu na ukupan broj profesionalnih vojnika i oficira koji su poslani u misije. Ilustracije radi, Srbija je tokom 2016. godine uputila 643 vojnika u različite mirovne misije pod mandatom UN, što je šezdeset puta više u odnosu na ukupan broj poslanih civila. Za upućivanje civila se, shodno njihovom obimu angažovanja, izdvaja značajno manji budžet nego za angažovanje pripadnika vojske. Na osnovu dostupnih informacija, tokom 2012. godine Ministarstvo obrane Republike Hrvatske odobrilo je proračun za vojno učestvovanje u mirovnim misijama u iznosu od 325.546.802 kn (približno 43.342.682 evra). Uporedimo li taj iznos s ukupnim iznosom potrošenim za međunarodnu razvojnu saradnju⁷, lako možemo uvideti kako je Hrvatska potrošila 2,6 puta više na vojne nego na razvojne aktivnosti (Bosanac 2014: 3). Ako kao primer uzmemo Avganistan, prema službenom odgovoru Ministarstva obrane, Hrvatsku je učestvovanje u NATO/ISAF-u tokom 2012. koštalo 255.969.083,00 kuna, dok je ukupan iznos za razvojne projekte u Avganistanu iznosio 5.275.767,16 kuna. Dakle, Hrvatska je potrošila 48,5 puta više na vojno delovanje nego na razvojne projekte (Isto).

Konačno, upućivanje civila u misije još predstavlja novinu za sve države, pogotovo ako imamo na umu to da su prvi policijski službenici upućeni nakon 2000. godine, a od 2005. i drugi državni službenici izvan sektora bezbednosti.

Pravni i institucionalni okvir za upućivanje civila u mirovne misije

Pravni i strateški okvir

Upućivanje vojske, policije i civila vremenski je prethodilo zaokruživanju strateškog i pravnog okvira u ovoj oblasti i bilo je prvenstveno moguće na osnovu ustava i/ili osnovnih zakona, kao što su zakoni o odbrani, vojsci/oružanim snagama, policiji. Pored toga, sve zemlje Zapadnog Balkana u poslednjih deset godina usvojile su posebne zakone o upućivanju vojske/oružanih snaga, policijskih službenika, te državnih službenika i nameštenika u mirovne misije i druge aktivnosti u inostranstvu. Iako ovim zakonima slanje civila u misije nije izričito predviđeno, ipak je implicitno omogućeno. Želeći da prevaziđe pravne nedostatke koji su se u međuvremenu pojavili i da unapredi praksu, Hrvatska je, budući da je imala najviše iskustva u upućivanju civila u misije, izradila 2014. godine Nacrt zakona o sudjelovanju civilnih stručnjaka u međunarodnim misijama i operacijama. Iako zakon nije usvojen zbog izbora i promena prioriteta nove vlade, Hrvatska je jedina država u regionu koja se odlučila da izradi poseban zakon, koji se isključivo odnosi na regulisanje statusa civila u međunarodnim misijama.⁸

Radno-pravni status onih koji se upućuju u misije detaljnije se reguliše podzakonskim aktima. Ostvarivanje prava na osiguranje, zaradu i druge novčane nadoknade, određivanje koeficijenta za rizik i sl. reguliše se pravilnicima ili uredbama o upućivanju policijskih službenika, pripadnika vojske, civilne zaštite, pravosudnih i državnih službenika u međunarodne organizacije i mirovne misije u inostranstvu. Međutim, u većini zemalja u regionu nedostaju podzakonska akta, kojima se uređuje učestvovanje civilnih stručnjaka u međunarodnim civilnim misijama i organizacijama, osim za policijske službenike. Stoga je ključno da naredni korak bude stvaranje podzakonskog okvira u ovoj oblasti.

Strateško promišljanje i prevođenje službenih izjava političkih lidera u strateške ciljeve i smernice nije išlo paralelno sa razvojem pravne regulative. Uobličavanje spoljnopolitičkih strategija i akcionih planova u kojima se predviđa slanje civila u civilne misije započeto je relativno skoro u odnosu na razvoj strategija iz oblasti bezbednosti i odbrane. Upućivanje vojske i drugih snaga odbrane, kao i državnih službenika deo je, pre svega, bezbednosne politike, a tek u pojedinim državama sastavni deo strategije spoljne politike, spoljnopolitičkih smernica i akcionih planova, posebno u kontekstu evropske integracije. Bezbednosna

⁷ Hrvatska je 2012. godine ukupno potrošila 124.940.075,99 kn za međunarodnu razvojnu saradnju.

⁸ Pogledati analizu predloga Zakona na: <http://www.cms.hr/system/publication/pdf/66/Analiza_prijedloga_Zakona_o_sudjelovanju_civilnih_strucnjaka_u_medjunarodnim_misijama_i_operacijama.pdf>

dokumenta koja predviđaju učestvovanje države u međunarodnim misijama i aktivnostima u inostranstvu jesu Strategija nacionalne bezbednosti, Strategija odbrane, Doktrina o civilno-vojnoj saradnji između NATO i pojedinačne zemlje, odnosno NATO program „Partnerstvo za mir“. Budući da Srbija nema strategiju spoljne politike, kao ni akcioni plan Ministarstva spoljnih poslova, deo o upućivanju vojske i drugih snaga odbrane za sada se može pronaći u Strategiji odbrane i Strategiji nacionalne bezbednosti iz 2009. S obzirom na to da su u većini drugih zemalja ovo zastareli dokumenti, njih je potrebno ažurirati i uskladiti sa aktuelnim trendovima i promenama u bezbednosnom okruženju. To je prilika da se definiše uloga civila u rešavanju sukoba i izgradnji mira. Nasuprot tome, u Hrvatskoj i Crnoj Gori, učestvovanje civilnih stručnjaka i sekundiranje diplomata u međunarodnim misijama i operacijama (UN, NATO, EU, OEBS i druge međunarodne organizacije) predviđeno je strateškim planom Ministarstva vanjskih i evropskih poslova i drugim vladinim dokumentima. Dodatno, Hrvatska je izradila Strategiju sudjelovanja Republike Hrvatske u međunarodnim misijama i operacijama 2014. godine. Pominjanje civila i civilnih misija može se pronaći i u sporazumima sa Evropskom unijom. Albanija i Makedonija su 2012. godine potpisale sporazum sa EU, kojim se, između ostalog, predviđa njihovo učestvovanje u EU misijama upravljajući krizom.

Na strateškom nivou nedostaje konceptualizacija i jasno određenje toga kako države mogu da doprinosu miru i stabilnosti upotrebom civilnih, a ne samo vojnih sredstava. Rezultat toga je da se učestvovanje država u mirovnim misijama nedovoljno koristi u javnoj diplomatiji, tj. ne upotrebljava se kao sredstvo spoljne politike. Pritom, prilikom izrade strateških dokumenata u oblasti spoljne politike potrebno je da političke vlasti postignu društveni konsenzus o tome u kojim vojnim i nevojnim misijama treba da budu angažovane. Tome treba da prethodi analiza koristi ili posledica, koje mogu da se očekuju od angažovanja u datim misijama, što nedvosmisleno treba da se predoči građanima.

Institucionalni okvir i ključni akteri

Zemlje Zapadnog Balkana pribegle su sličnim zakonskim i institucionalnim rešenjima u vezi sa nadležnim organima koji donose odluku o upućivanju vojske i policije u mirovne misije (videti tabelu). Uz izvesne razlike, ključni akteri koji pokreću inicijativu i odlučuju o upućivanju vojske i policije jesu: ministarstvo odbrane, ministarstvo unutrašnjih poslova, predsednik/predsedništvo, vlada/veće ministarstva, narodna skupština.

Zemlje	Ustav	Zakon o odbrani	Zakon o vojsci	Poseban zakon o upućivanju vojnih i nevojnih snaga u misije	Poseban zakon o upućivanju civila u misije	Pravilnici ili uredbe o upućivanju civila u misije
Albanija	+	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*.	+	+	-	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*.
BiH	+	+	+	+	-	-
Hrvatska	+	+	+	+	nacrt	+
Crna Gora	+	+	+	+	-	+
Makedonija	+	+	+	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*.	-	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*.
Srbija	+	+	+	+	-	-

Tabela 2. Pregled pravnog okvira

Zemlje	Organ koji pokreće inicijativu/podnosi prijedlog za donošenje odluke	Organ koji odlučuje o učestvovanju pripadnika oružanim snagama (OS) u misijama	Ko zvanično upućuje pripadnike OS u misije?
Albanija	Ministar odbrane pokreće inicijativu kada su u pitanju operacije kolektivne samoodbrane i operacije pod vodstvom NATO-a ili EU.	Odlučuje Parlament Republike Albanije/Vijeće ministara kada je reč o operacijama pod vođstvom NATO ili EU.	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*.
BiH	Ministarstvo odbrane BiH pokreće inicijativu, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine podnosi prijedlog.	Predsjedništvo Bosne i Hercegovine odlučuje, Parlamentarna skupština BiH potvrđuje donesenu odluku.	Upućuje ih ministar odbrane BiH.
Hrvatska	Ministar odbrane, uz prethodnu saglasnost ministra vanjskih poslova daje prijedlog Vladi Republike Hrvatske, a Vlada usvaja prijedlog o upućivanju pripadnika OS u misije u inozemstvo.	Hrvatski sabor Republike Hrvatske odlučuje o učestvovanju.	Predsjednik Republike Hrvatske upućuje snage.
Crna Gora	Savjet za odbranu i bezbjednost (predsjednik Crne Gore, predsjednik Skupštine i predsjednik Vlade) pokreće inicijativu.	Skupština Republike Crne Gore odlučuje o upućivanju snaga.	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*.
Makedonija	Informaciju nismo pronašli na zvaničnim internetskim stranicama*.	Skupština Republike Makedonije odlučuje o upućivanju snaga.	Snage upućuje ministar odbrane, a u slučaju operacija NATO Vlada Makedonije.
Srbija	Ministarstvo odbrane i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije pokreću inicijativu.	Odluku donosi Skupština Republike Srbije.	Predsjednik Republike Srbije upućuje snage.

Tabela 3. Pregled ključnih aktera (izvor: Procedura upućivanja pripadnika oružanih snaga u inozemstvu, 2011)

Zarad upućivanja civila u misije većina država osnovala je posebne organizacione jedinice u okviru postojećih ministarstava ili međusektorska vladina tela sa zadatkom da unaprede civilne kapacitete. Tako je Srbija u okviru Pregovaračke grupe za Poglavlje 31 (Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika), odlukom ministra odbrane u martu 2016. godine, osnovala Podgrupu Ministarstva odbrane i Vojske Srbije za obezbeđenje zakonskog okvira i jačanje institucionalnih kapaciteta za učestvovanje Republike Srbije u civilnim misijama Evropske unije. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine iniciralo je stvaranje uslova za slanje civila u mirovne misije širom sveta, i to formiranjem Ekspertnog tima⁹ za izradu prijedloga u vezi sa implementacijom partnerskog cilja saradnje Bosne i Hercegovine i NATO „Stabilizacija i rekonstrukcija – međuresorna saradnja“ u aprilu

9 U rad ovog ekspertnog tima uključeni su Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo odbrane, Ministarstvo pravde, Ministarstvo finansija i trezora, Ministarstvo sigurnosti, Ministarstvo civilnih poslova, Granična policija, Državna agencija za istrage i zaštitu, Uprava za indirektno oporezivanje, Obavještajno-sigurnosna agencija – OSA, Vlada Federacije BiH, Vlada Republike Srpske, te Vlada Brčko Distrikta.

mesecu 2013. godine. Zbog ispunjavanja istog cilja u okviru programa „Partnerstvo za mir“, u Crnoj Gori izgradnjom civilne ekspertize bavi se Direktorat za NATO i bezbednosnu politiku u okviru Ministarstva vanjskih i evropskih poslova. U okviru istog Ministarstva u Hrvatskoj oformljeno je Povjerenstvo za međunarodne misije i operacije 2013¹⁰, a u Makedoniji Jedinica za humanitarnu i razvojnu pomoć.

Političke elite na Zapadnom Balkanu uočile su ulogu koju civili mogu imati u mirovnim misijama, ali, nažalost, većina država nema potpuno razvijene institucionalne mehanizme za njihovo angažovanje u mirovnim misijama. Glavnu ulogu pri selektovanju i upućivanju civila u misije trebalo bi da ima ministarstvo spoljnih poslova u skladu sa spoljnopoličkom strategijom. Međutim, njegova uloga je ograničena, jer u svim državama ova ministarstva nemaju dovoljno znanja, iskustva, kao i resursa – ljudskih, organizacionih, finansijskih – za ispunjavanje preuzetih obaveza

10 Povjerenstvom predsedava ministrica MVEP-a, dok su ostali članovi ministri obrane, unutarnjih poslova, pravosuđa i finansija, predstavnik predsjednika RH, savjetnik premijera za vanjsku politiku, te načelnik Glavnog stožera.

u ovoj oblasti. Pored toga, u nekim državama, na primer, u Srbiji, institucionalni razvoj uslovljen je razvojem pravnog okvira, budući da u pravnom okviru nisu date nadležnosti ministarstva spoljnih poslova u oblasti angažovanja civila u misijama. Kada se pogledaju institucionalni kapaciteti Hrvatske, može se reći da, u suštini, svi rade za NATO misije, a ne za misije EU (Bosanac 2016). Ministarstvo vanjskih i evropskih poslova (MVEP) Republike Hrvatske nema dovoljno zaposlenih koji bi se bavili civilnim misijama iako su deklarativno proglasili da su EU misije prioritet spoljne politike (Isto). Time se potvrđuje diskrepanca između deklarativne volje političara i institucionalne prakse. A budući da se ne razumeju koristi od učestvovanja civila u misijama, njihovo angažovanje se ne integriše u spoljnu politiku. U skladu sa praksom upućivanja vojnika i policijskih službenika u misije, ne iznenađuje to što ministarstva odbrane i unutrašnjih poslova imaju veće kapacitete i dominantnu ulogu u određivanju prioriteta kada je reč o međunarodnom angažovanju u mirovnim misijama. Realno je očekivati da će ministarstva spoljnih/vanjskih poslova biti veoma angažovana i da će imati veću (vodeću) ulogu kako budu unapređivani njihovi kapaciteti. U sadašnjem pristupu izgradnji civilnih kapaciteta veliku prepreku predstavlja nedostatak sveobuhvatnog (*whole-of-government*) pristupa, odnosno nedostatak koordinacije na nacionalnom nivou između relevantnih ministarstava, koja *de facto* već učestvuju u selekciji, obuci i upućivanju vojnih i policijskih snaga i potencijalnih aktera, kada je reč o upućivanju civila u mirovne operacije. Zbog toga je u narednom periodu nužno unaprediti koordinaciju i razvijati međuresorni pristup izgradnji civilnih kapaciteta, koji treba da obuhvati mnoga civilna ministarstva i organe, a ne samo bezbednosne institucije.

Razvijanje civilne ekspertize

S obzirom na iskustvo upućivanja policijskih službenika u civilne misije, opravdano je pretpostaviti da države Zapadnog Balkana imaju razvijenu ekspertizu kada je reč o reformi policije, sa posebnim fokusom na stvaranje multietničke policije i na mirnu reintegraciju policajaca nakon sukoba.

U praksi postoji veliki jaz između stručne civilne ekspertize koje države trenutno nude drugima i neiskorišćenih potencijala zemalja Zapadnog Balkana. Zemlje u regionu poseduju iskustvo unutardržavnog konflikta, postkonfliktne obnove institucija države i društva, kao i procesa tranzicije političkog i ekonomskog sistema. Sva ta iskustva mogu da se pretoče u ekspertizu koju je moguće ponuditi različitim međunarodnim organizacijama i zemljama sa sličnim iskustvom. Bosna i Hercegovina, na primer, zbog višedecenijskog prisustva misija na svojoj teritoriji i angažovanja lokalnih stručnjaka u obnovi države i društva smatra da drugim misijama i organizacijama može da ponudi široku

lepezu stručnjaka u različitim oblastima: reforma sigurnosnog sektora, reforma sudstva, razoružanje, demobilizacija i reintegracija (DDR), monitoring izbornog procesa, polja diplomatije, državne administracije, kao i medicine, građevinarstva i energetike, ekspertiza civilnog društva, ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, reforma medija, reforma zdravstvenog sektora i pomoć civilnim žrtvama i žrtvama seksualnog nasilja, sudska medicina, praćenje sprovođenja sporazuma. Makedonija, takođe, uočava svoj potencijal u stabilizaciji, postkonfliktnoj obnovi, reformi sektora bezbednosti, demokratizaciji, razoružanju, reintegraciji ratnih veterana, usvajanju mera i mehanizama za izgradnju poverenja između sukobljenih strana. Nasuprot njima, Hrvatska je kao strateške oblasti u razvojnoj politici odredila obrazovanje, javno zdravstvo, turizam i razvoj civilnog društva. Zaštita i spasavanje u vandrednim situacijama, kao i procesuiranje ratnih zločina iskustvo je koje se uočava u Crnoj Gori. Pored, ekspertize u oblasti medicine, relevantni akteri u Srbiji smatraju da država poseduje značajno iskustvo u medijaciji, upravljanju krizama (izbegličkoj i migrantskoj krizi), sudskoj medicini, praćenju izbornog procesa, izgradnji izbornog sistema, beleženju ratnih zločina, procesuiranju ratnih zločina i reformi sektora bezbednosti.

U slučajevima kada država ne može da ponudi odgovarajuću ekspertizu, tržište može biti u stanju da popuni prazninu (Karlsrud and Milosevic 2014: 87). Civilnu ekspertizu koju poseduju organizacije civilnog društva često traže međunarodne organizacije (OEBS, Crveni krst, UN), a civilni eksperti se angažuju na osnovu individualnih ugovora i u tom slučaju ne idu u misiju kao predstavnici države (Isto). Civilno društvo na Zapadnom Balkanu poseduje značajnu ekspertizu kada je reč o reformi sektora bezbednosti, uspostavljanju standarda zaštite ljudskih i manjinskih prava, beleženju ratnih zločina, praćenju izbornog procesa itd. Međutim, ekspertiza van državnih institucija se zanemaruje ili se nedovoljno uvažava. Da bi država imala veće koristi od angažovanja stručnjaka iz civilnog društva, potrebno je poboljšati saradnju države i civilnog društva, te omogućiti civilnom društvu da se uključi i angažuje svoje stručnjake kao predstavnike države u misijama. S druge strane, uticaj tržišta može se videti kada je reč o pružanju medicinske nege, jer su lekari i medicinsko osoblje potrebni u brojnim misijama. Srbija je, na primer, dokazala da poseduje znanje i iskustvo u oblasti vojne medicine, koje može biti prošireno angažovanjem civilnih lekara. I pored posedovanja znanja i iskustva u pojedinim oblastima, angažovanje stručnjaka u pojedinim oblastima otežava to što oni ne znaju određeni strani jezik. Na primer, u mnogim afričkim postkonfliktnim zemljama nema dovoljno nastavnika koji govore francuski jezik (Karlsrud and Milosevic 2014: 87).

Antrfile 1. Izgradnja civilne ekspertize

Zemlje Zapadnog Balkana mogu se opredeliti za jedan od dva pristupa prilikom izgradnje civilne ekspertize. Prvi pristup bio bi da zemlje razvijaju ekspertizu u zavisnosti od potreba međunarodnih misija i organizacija. To zahteva od država da budu ažurne, odnosno da prate trendove i analiziraju trenutne potrebe međunarodnih organizacija, kao i da mogu da ponude široku lepezu ekspertize. Drugi pristup bio bi da se države specijalizuju u određenim oblastima i da svoj „brend“ izvoze u različite regione u svetu. Nezavisno o toga za koji se od ova dva pristupa države opredele, treba naglasiti da se oni međusobno ne isključuju. Važno je da države dobro procene koja iskustva i naučene lekcije mogu da pretoče u konkretna znanja i da ih ponude na tržištu.

Pre upućivanja civila u (post)konfliktna područja veoma je važno da oni budu pripremljeni za svakojake izazove s kojima će se suočiti na terenu. Štaviše, vrlo je bitno da angažovani civili ne naprave više štete nego koristi lokalnom stanovništvu. Stoga je uspostavljanje sistema obuke civila suštinski važno za izgradnju civilnih kapaciteta. Bilo bi poželjno da države razvijaju regionalni model razmene znanja i iskustava, kao i obuke civila, i da regionalnom saradnjom poboljšaju sopstvene civilne kapacitete. Trenutno je najviši oblik saradnje moguće ostvariti u obuci civila i uspostavljanju baze civilnih stručnjaka (roster). Postojeći centri za obuku u Hrvatskoj, Srbiji i BiH nude kurseve učesnicima iz celog regiona, a iz celog regiona regrutovani su i predavači koji predaju u ovim centrima (Karlsrud and Milosevic 2014: 88). Države ih mogu intenzivnije koristiti za obuku civila, a dodatna ekspertiza može se dobiti slanjem predstavnika na obuku u druge međunarodne centre, na primer, u Centar za međunarodne mirovne operacije – ZIF¹¹ u Berlinu. Ovi centri se, takođe, mogu iskoristiti za razvijanje regionalnog spiska civilnih stručnjaka u pojedinim oblastima (Isto). Regionalni pristup omogućiće zemljama Zapadnog Balkana da obučavaju civilno osoblje uz manje finansijske troškove nego da samostalno razvijaju nacionalne sisteme za regrutaciju, selekciju i obuku civila. To može biti podstrek za dalju saradnju u oblastima civilne zaštite i upravljanja vanrednim situacijama, vladavine prava i u drugim srodnim oblastima. Saradnja u oblasti pripreme i upućivanja civila u operacije podrške miru može doprineti stvaranju zajednice civilnih stručnjaka, a deljenjem njihovog znanja i iskustva sa kreatorima politika Zapadnog Balkana moguće je unaprediti politike u ovoj oblasti. Dugoročno, regionalna saradnja može voditi ka stvaranju bezbednosne zajednice na Zapadnom Balkanu, koja bi imala viziju razvijanja modela saradnje i planiranja kao što je imaju skandinavske zemlje. Zbog toga je potrebno pokrenuti regionalni dijalog o obuci i uspostavljanju baze civilnih stručnjaka za operacije podrške miru, koji će podstaći regionalnu saradnju (Karlsrud and Milosevic 2014: 89).

Zaključak

Civili u međunarodnim mirovnim operacijama angažovani su da obavljaju različite funkcije i poslove, kao što su, na primer, policijski savetnik u UNFICYP-u na Kipru, inženjer u ISAF-u u Avganistanu ili sudija u EULEX-u na Kosovu. Može se, međutim, primetiti da zemlje Zapadnog Balkana nisu napravile veći funkcionalni iskorak i u misije uputile civilne stručnjake izvan sektora bezbednosti. Slanje civila, pre svega, policijskih službenika, započeto je nakon 2000. godine, ali su države izgradnji pravnog i strateškog okvira, kao i sistemu selekcije, obuke i upućivanja civila u misije pristupile tek u poslednjih nekoliko godina. Iako je učinjen veliki napredak, upućivanje civila u mirovne misije i međunarodne organizacije ostaje politički, finansijski i operativni izazov. Ukupni je utisak da ne postoji doslednost između službenih izjava visokih državnih predstavnika u vezi sa angažovanjem civila u mirovnim misijama i ostvarivanja te namere u praksi. Ta nedoslednost vidi se u nepostojanju strateškog i/ili pravnog okvira, kao i kapaciteta nacionalnih institucija koje su zadužene za sprovođenje zvaničnih politika. To takođe znači da države ne izdvajaju dovoljno ili da uopšte ne izdvajaju finansijska sredstva za angažovanje civila u mirovnim operacijama. Bez političke volje i istinskog verovanja da civili mogu značajno doprineti rešavanju sukoba i izgradnji mira, nije moguće razviti spoljnu politiku koja bi u angažovanje u mirovnim misijama i inostranstvu uključila i civilnu komponentu.

Potražnja civila koji poseduju specijalizovana znanja i stručnost bila je ključan podstrek za izgradnju civilnih kapaciteta na Zapadnom Balkanu. U slučaju Bosne i Hercegovine i Srbije to su bile EU i UN, a kada je reč o Albaniji, Hrvatskoj, Makedoniji i Crnoj Gori, glavni podsticaj za razvoj civilnih kapaciteta bio je NATO, a potom i EU. Potrebe međunarodnih organizacija mogu biti podstrek zemljama u regionu da iskustva i naučene lekcije u određenim oblastima pretoče u konkretna znanja, koja mogu ponuditi na tržištu. Sistem obuke civila za sada predstavlja najbolju priliku za regionalno povezivanje i razmenu znanja i iskustava država na Zapadnom Balkanu, a potencijalno i za izgradnju baze civilnih stručnjaka.

11 <<http://www.zif-berlin.org/en.html>>

Preporuke

Cilj razvoja i usvajanja modela izbora i obuke civilnih kapaciteta zemalja Zapadnog Balkana za učestvovanje u mirovnim operacijama jeste da omogući predvidljivo, efikasno i efektivno angažovanje civila. Radi toga je potrebno:

- 1) ugraditi civilne kapacitete u spoljnu politiku i spolj-nopolitička dokumenta;
- 2) zaokružiti pravni okvir, pre svega, usvajanjem nedo-stajućih podzakonskih akata, ali i izmenom posto-jećih zakona i/ili usvajanjem posebnih zakona koji isključivo uređuju status civilnih stručnjaka u među-narodnim misijama i organizacijama;
- 3) mapirati raspoložive civilne kapacitete u sva tri sek-tora – javnom, biznis i civilnom – a potom
- 4) identifikovati „niše” odnosno sprecijalizovano zna-nje i iskustvo, u kojima države imaju šta da ponude zemlji prijema operacije, međunarodnoj misiji i me-đunarodnoj organizaciji;
- 5) upućivati i civile izvan tradicionalnih bezbednosnih institucija;
- 6) uspostaviti sveobuhvatan (*whole-of-government*) međuresorni pristup izgradnji civilnih kapaciteta i ojačati organizacione jedinice ili tela koja se bave ovom oblašću;
- 7) uspostaviti sistem radi privlačenja, provere, regru-tovanja, obuke i posredovanja u upućivanju civila u operaciju (eng. *Roster*);
- 8) predočiti javnosti poruku o potrebi i značaju civilnih kapaciteta;
- 9) uspostaviti regionalni model razmene znanja i isku-stva, kao i obuke civila.

Bibliografija

- ➔ Bogdanovski, Andreja. Macedonia's Preparations for Civilian Contribution to Peace Operations: the Next Big Thing After the Withdrawal From Afghanistan, *Journal of Regional Security* (2014), 9:2, 127–144.
- ➔ Bosanac, Gordan. Analysis of the Proposed Law on Civilian Expert Participation in International Missions and Operations. Belgrade: Belgrade Centre for Security Policy, 2016.
- ➔ Bosanac, Gordan. Croatian Civil Capacities for Peace Missions and Operations, *Journal of Regional Security* (2014), 9:2, 111–126.
- ➔ Dizdarevic, Emsad. Civil Capacities for Peace Support Operations: The Case of Bosnia and Herzegovina, *Journal of Regional Security* (2014), 9:2, 93–109.
- ➔ Duro, Foto. Shoulder to Shoulder: Albania's Civilian Capacities In Support Of Capacity Development Abroad, Belgrade Centre for Security Policy and Institute for Democracy and Mediation (2014).
- ➔ Hadzovic, Denis. A,B,C Deployment of Civilian Capacities to International Peace Operations. Belgrade: Belgrade Centre for Security Policy, 2016. <https://www.parlament.ba/Publication/Read/3957?title=procedura-upucivanja-pripadnika-oruzanih-snaga-u-misije-u-inostranstvu&pageld>
- ➔ Hylke Dijkstra, Petar Petrov, and Ewa Mahr. "Reacting to Conflict: Civilian Capabilities in the EU, UN and OSCE," EU-CIVCAP Report, DL4.2. 2016.
- ➔ Karlsrud, John and Milosevic, Marko. Mapping Western Balkans Civilian Capacities for Peace Operations, *Journal of Regional Security* (2014), 9:2, 79–92.
- ➔ Milosevic, Marko and Elek, Bojan. Serbian Civilian Capacities for Peace Operations: The Untapped Potential, Belgrade Centre for Security Policy (2014).
- ➔ Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine. Procedura upućivanja pripadnika oružanih snaga u inozemstvu. Sarajevo, 2011.
- ➔ Sobic, Marko. Montenegrin Civilian Capacities for Peace Operations: Will Without Means? *Journal of Regional Security* (2014), 9:2, 145–164.
- ➔ Woodhouse, Tom. Civilian Involvement in Peacekeeping Operations in the Western Balkans, *Journal of Regional Security* (2014), 9:2, 77–78.
- ➔ Zivkovic, Uros. Civilian Capacities for Peace Operations Case Study – Slovenia. Belgrade Centre for Security Policy, 2016.

O AUTORKI

Maja BJELOŠ je diplomirala međunarodne studije na Fakultetu političkih nauka Univerziteta u Beogradu, gde je takođe pohađala i master studije iz međunarodne bezbednosti. Od 2009. radi kao istraživačica u BCBP-u. Specijalizovala se za oblasti rodna ravnopravnost i reforma sektora bezbednosti u Srbiji, ali istražuje i piše i o normalizaciji srpsko-albanskim odnosima, bezbednosti u lokalnim zajednicama. Koordinatorica je Mreže organizacija civilnog društva "Žene, mir i bezbednost".

Norwegian Institute
of International
Affairs

Beogradski
centar za
bezbednosnu
politiku

O PROJEKTU

Norveški institut za međunarodne poslove (NUPI) i Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) sprovodi trogodišnji projekt s ciljem podrške razvoju kapaciteta država Zapadnog Balkana u oblasti selekcije, obuke i slanja civila u mirovne misije. Ovaj trogodišnji projekat je podržalo Ministarstvo spoljnih poslova Kraljevine Norveške, a sprovode ga regionalni partneri iz Hrvatske, Albanije, Crne Gore, Makedonije i Bosne i Hercegovine.

